

วิธีคิดในการนำนโยบายการพัฒนา แหล่งน้ำไปปฏิบัติให้สำเร็จ

(Concept of Success on Policy of Water Resources
Development Implementation)

พิทักษ์ ปัทมานนท์

ผู้อำนวยการสำนักงานก่อสร้าง 3

การเกิดในสังคมชนบทโดยเฉพาะอย่างยิ่งในสังคมวัฒนธรรมข้าว ซึ่งคนโดยทั่วไปมีอาชีพในการทำนาเป็นหลัก หลังจากเก็บเกี่ยวก็มีอาชีพเสริมบ้าง เช่น ทำไร่ ทำน้ำตาลจากตาลโตนด แต่ก็เป็นส่วนน้อย นอกจากนั้นก็ว่างงานเสียเป็นส่วนใหญ่ ทำให้โชคดีมีโอกาสได้เรียนรู้วัฒนธรรมชนบท โดยเฉพาะอย่างยิ่งเกี่ยวกับการเกษตรกรรม ตั้งแต่เตรียมแปลงตกกล้า การเตรียมแปลงเพาะปลูกข้าว เช่น การไถพรวน คราด เพื่อนำเอาวัชพืชที่ไม่พึงปรารถนาออกจากแปลงเพาะปลูก เพื่อจะให้ได้ผลผลิตต่อไร่สูง การเดินน้ำเพื่อเข้าแปลงเพาะปลูกช่วงตกกล้า การเดินน้ำเข้าแปลงเพาะปลูกสำหรับปักดำ การทำเหมืองด้วยตนเอง เพื่อเดินน้ำให้ไปถึงแปลงเพาะปลูกที่อยู่ไกลออกไปจากคลองชลประทาน โชคดีที่เกิดมาก็ได้พบกับระบบชลประทานตั้งแต่วัยเด็ก ขณะนั้นเกษตรกรขาดความรู้เรื่องการจัดการน้ำ เนื่องจากน้ำเป็นปัจจัยหลักในการเพาะปลูก จึงทำให้มีการแก่งแย่งน้ำกัน ถึงขั้นต้องมีการเฝ้าเวรยามท่อส่งน้ำ

บางครั้งถึงขั้นทำร้ายกันเพราะแย่งน้ำเพื่อทำนาแต่ก่อนนั้นชาวบ้านเรียกประตู่ระบายน้ำว่าเขื่อน
คลองก็เป็นคลองดินทั้งหมด คันคลองก็เป็นดินกว้างประมาณสัก 3 เมตรเห็นจะได้ ราษฎร
อาศัยคันคลองเป็นทางคมนาคมสู่เมือง และขนส่งผลผลิตจากไร่นา สู่อานนวดข้าว ซึ่งอยู่
ใกล้เคียงยุ่งฉาง การนวดข้าวใช้วัวม้าเพื่อนวดข้าวในลานนวดข้าว ซึ่งปักเสานวดเส้นผ่า
ศูนย์กลางประมาณห้านิ้ว และใช้เชือกผูกจากเสาแล้วเตรียมวัวสัตว์ถึงห้าตัว นำข้าวที่เกี่ยว
แล้วมาวางรอบเสาเป็นวงกลม จากนั้นใช้วัวม้าข้าว โดยเดินไปรอบเป็นวงกลม โดยมีเสาเป็น
จุดศูนย์กลาง จากนั้นก็ใช้เครื่องผัดข้าวเพื่อเอาเศษฟางที่ผสมมากับเมล็ดข้าว เครื่องผัดข้าว
ใช้แรงคนหมุน จะเห็นว่าเป็นการทำกรเกษตรแบบดั้งเดิม การสูญเสียข้าวเปลือก ตั้งแต่
เกี่ยวแล้วกองในแปลงนา จากนั้นมัดรวมกัน เรียกว่า ฟ่อน แล้วขนขึ้นเกวียน ซึ่งใช้วัวหรือ
ควายลากเทียม ไปสู่อานนวดข้าว นวดและผัดข้าวจนได้เมล็ดข้าวเปลือก จากขบวนการที่ว่านี้
ทำให้สูญเสียข้าวเปลือกเป็นจำนวนมาก เนื่องจากหลุมร่องระหว่างเกี่ยว มัด กอง และ
บรรทุกเกวียน สู่อานนวด และนวด ซึ่งเป็นวิธีการแตกต่างจากปัจจุบันที่เกี่ยวข้องและนวดโดย
เครื่องจักรในแปลงเพาะปลูกเป็นอย่างมาก นับว่าโชคดีที่ได้มีโอกาสเรียนรู้ชีวิตสังคมในชนบท
และทำให้เข้าใจปัญหาต่าง ๆ ของการทำกรเกษตรกรรม โดยเฉพาะการปลูกข้าว ทำอยู่

เช่นนี้ตั้งแต่อยู่ชั้นประถม จนจบมัธยมต้น เพราะโรงเรียนในชนบท จัดการศึกษาเป็นปีละ 3 เทอม ปิดเทอมแรกจะตรงกับฤดูการทำนา แต่ก่อนไม่ทราบจะทำไม่ถึงการถึงปิดเทอมตรงกับฤดูการปักดำทุกปี อ้อ เพิ่งจะทราบในภายหลังว่าเป็นนโยบายของรัฐที่ต้องการให้บุตรหลานช่วยเหลือครอบครัวในการทำเกษตร สมัยนั้นรายได้หลักของประเทศได้จากการขายข้าว อันดับหนึ่ง ขายไม้สักอันดับสอง และยางพาราอันดับสาม ฯลฯ ยังจำได้ดีเพราะได้เรียนรู้จากการเรียนภูมิศาสตร์ในชั้นเรียน ความโชคดีที่เกิดมาในชนบท คือ การขาดแคลนสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐาน เช่น ถนนที่ดี เพื่อการคมนาคมและการขนส่งผลผลิตทางการเกษตร เข้าสู่ผู้ย้งฉาง หรือไปขายยังตลาดในเมือง แสงสว่างยังใช้ตะเกียงเจ้าพายุ (สำหรับผู้มีอันจะกิน) นอกจากนั้นใช้ตะเกียงไส้ทำด้วยด้าย จุ่มลงในน้ำมันก๊าด (ตะเกียงน้ำมันก๊าด) ซึ่งแทบจะไม่เจอเจอแล้วในปัจจุบันนี้

จะเห็นว่ารายได้ของชาวชนบทขึ้นอยู่กับผลผลิตทางการเกษตรโดยเฉพาะข้าว และขีดความสามารถในขณะนั้น สามารถทำนาได้เพียงปีละครั้ง เพราะเทคโนโลยียังไม่ทะลักเข้ามาในประเทศไทย นับว่ายังโชคดีที่มีระบบชลประทาน ถ้าไม่เช่นนั้นต้องอาศัยน้ำฝนเพียง

อย่างเดียว ฝนแล้ง ฝนทิ้งช่วง และการระบาดของโรคข้าว มีผลทำให้ผลผลิตเสียหาย ได้บ้าง เสียบ้าง ปีไหนเกษตรกรเจอปัญหาตามที่กล่าวมาก็จะทำให้ผลผลิตตกต่ำ ราคาข้าวก็จะสูงหน่อย ปีไหนผลผลิตสูง ราคาข้าวก็จะต่ำ จะเห็นว่าคนในสังคมชนบทเสียเปรียบอยู่วันยังค่ำ

ช่วงศึกษาอยู่มัธยมต้น หมอคูจินบอกว่าลื้อจะต้องทำงานเกี่ยวกับน้ำและดิน เอ๊ะจะจริงหรือเปล่าหนอ เชื่อครึ่งไม่เชื่อครึ่ง แต่รู้ว่าต้องพยายามเรียนให้มาก เพราะไม่อยากจะรับมรดกที่ทางบ้านจะมอบให้ (การทำนา) เพราะได้ลองทำระหว่างเรียนชั้นมัธยมแล้ว รู้สึกว่าอาชีพเกษตรกรรม โดยเฉพาะการทำนาก็เหนื่อยแสนสาหัส เมื่อจบมัธยมปลายพยายามสอบเข้าเรียนในสาขาที่ตนชอบแต่ไม่สำเร็จ แต่มาจบในสาขาที่ไม่ได้ชอบ ความชอบได้เปลี่ยนไปเมื่อได้มีโอกาสทำงานช่วยเหลือเกษตรกร (อาชีพของบรรพบุรุษ) อาชีพที่พยายามหนีสุดขีดและภูมิใจที่มีโอกาสเป็น “ช่างไทย” คนหนึ่งตามพระราชดำรัสที่ได้ทรงพระราชทานไว้

ปัจจุบันการพัฒนาประเทศยึดแนวทางตามประเทศตะวันตก คือ ยึดระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม โดยดูการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศ จากค่า GDP (Gross Domestic Production) คือรายได้มวลรวมของประเทศ ซึ่งพอจะเคยได้ยินได้ทราบกันอยู่บ้าง เช่น ปีนี้การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ 5% หรือ 7% หมายถึง รายได้มวลรวมของประเทศชาติสูงกว่าปีที่ผ่านมา 5% หรือ 7% สำหรับประเทศไทยนั้น จะพบว่ารายได้ส่วนใหญ่ของประเทศไม่ได้อยู่ที่ภาคเกษตรกรรม แต่เป็นรายได้จากการอุตสาหกรรม แต่อุตสาหกรรมบางประเภทมีการนำเข้าชิ้นส่วนจากต่างประเทศ มาประกอบในเมืองไทย เมื่อเป็นเช่นนี้ ประเทศจะได้รับประโยชน์จากการที่คนมีงานทำในโรงงานอุตสาหกรรมและการเก็บภาษีเท่านั้น และรายได้จากอุตสาหกรรมก็กระจุกอยู่เพียงกลุ่มทุนส่วนน้อยเท่านั้น รายได้ไม่ได้กระจายสู่ชาวชนบทอย่างแท้จริง (ส่วนใหญ่ที่ยังมีอาชีพเกษตรกรรม) ชาวชนบทยังมีรายได้ต่อหัว (Income Per Capita) ต่ำอยู่ จะพบว่าประชาชนภาคเกษตรยังมีรายได้ต่ำมาก จึงส่งผลให้มีการอพยพของชาวชนบทสู่เมืองใหญ่ เพื่อมาหางานทำ ทำให้เกิดปัญหาสังคมตามมาที่เห็น ๆ อยู่ทุกวันนี้ เช่น การละทิ้งครอบครัวในชนบท เพื่อมาขายแรงงานในเมืองใหญ่ เพื่อความอยู่รอดทางเศรษฐกิจของครอบครัว ทำให้เกิดปัญหาหย่าร้าง ลูกหลานขาดการดูแลที่ใกล้ชิด ทำให้ขาดความอบอุ่นส่งผลทำให้เกิดการแพร่ขยายของปัญหาเสพติดอย่างกว้างขวางอย่างเช่นทุกวันนี้ ตามที่เราได้พัฒนาเศรษฐกิจแบบทุนนิยมนี้ ทำให้อดนึกถึงปรัชญาของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เรื่อง “เศรษฐกิจพอเพียง” และการพัฒนาเศรษฐกิจภายใต้ทฤษฎีการพึ่งพา (Theory

of Dependency) ที่ได้กล่าวไว้ข้อหนึ่งว่า ทางออกทางเดียวที่นำไปสู่การพัฒนาของประเทศ
รอบนอกก็คือ การปลดปล่อยตัวเอง ทำให้รอดพ้นจากสภาวะการณ์พึ่งพา และนำไปสู่การพึ่งตนเอง
ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ ECLA Prebisch นักเศรษฐศาสตร์ชาวอาร์เจนตินา กล่าวไว้ตอน
หนึ่งว่า ประเทศรอบนอก (ประเทศด้อยพัฒนา) จะถูกครอบงำไม่เฉพาะเรื่องเศรษฐกิจเท่านั้น
ยังรวมถึงการเมือง เทคโนโลยี วิธีการบริโภค และวัฒนธรรมด้วย ทำให้ประเทศรอบนอก (ด้อย
พัฒนา) ตกอยู่ภายใต้การตัดสินใจของประเทศศูนย์กลาง (ประเทศที่เจริญแล้ว) เสมอ ตัวอย่าง
ง่าย ๆ เช่น การกำหนดราคาสินค้าอุตสาหกรรม และสินค้าฟุ่มเฟือยต่าง ๆ ทำให้เกิด
ภาวการณ์ตลาดที่เรียกว่า Technology Push Demands ตัวอย่างง่าย ๆ เช่น ผลิตภัณฑ์
มือถือรุ่นใหม่ ๆ ออกมาล่อใจเสมอ จะถูกกำหนดราคาโดยประเทศอุตสาหกรรม รวมทั้ง
ราคาพืชผลทางเกษตร แทนที่จะถูกกำหนดโดยประเทศเกษตรกรรม แต่ถูกกำหนดราคาโดย
ตลาดโลก ซึ่งมีสำนักงานอยู่ในประเทศที่เจริญแล้วทั้งสิ้น ประเทศเกษตรกรรมก็ยังคงถูก
เอารัดเอาเปรียบอยู่ตลอดไป

ในยุคแรก ๆ ของโลก มนุษย์กระจัดกระจายกันอยู่ทั่ว ๆ ไป มีอาชีพล่าสัตว์ หาของป่า ต่อมารวมตัวกันเป็นชุมชน และทำการเพาะปลูก กลายเป็นสังคมเกษตรกรรม เมื่อสังคมเติบโตขึ้น ทำให้มีผู้นำชุมชน มีการออกกฎระเบียบต่าง ๆ เพื่อเป็นเครื่องมือปกครองคนในชุมชน เพื่อให้อยู่ร่วมกันได้อย่างเป็นระเบียบเรียบร้อย และมีความสุข ถ้าใครทำผิดกฎระเบียบก็จะถูกลงโทษหนักเบาตามแต่กรณี จะเห็นว่าคนในสังคมเองนั้นแหละเป็นผู้ออกกฎระเบียบปฏิบัติ และตัวเองก็ถูกกฎระเบียบบังคับให้ต้องทำตาม ต่อมาสังคมหรือชุมชนเจริญเติบโตมาเรื่อย ๆ มีศาสนาและวัฒนธรรมและค่านิยมที่แตกต่างกันออกไป ทำให้สังคมใหญ่เหล่านั้นพัฒนากลายเป็นประเทศ ซึ่งแบ่งตามศาสนา วัฒนธรรม เชื้อชาติ ฯลฯ ซึ่งมีระบบการปกครองสามารถแบ่งออกเป็นสองกลุ่มใหญ่ ๆ ได้แก่ ระบบประชาธิปไตย และสังคมนิยม ซึ่งระบบไหนก็แล้วแต่ มนุษย์ก็ยังเป็นผู้ออกกฎระเบียบเพื่อปกครองคนในสังคมและถูกกฎระเบียบบังคับให้คนในสังคมต้องปฏิบัติตามอยู่ดี

จากท้าวรณขมื่นของอดีตนายกรา ทักษิณ ชินวัตร ปี 2547 มีราษฎรในชนบทขอโครงการเกี่ยวกับแหล่งน้ำเป็นจำนวนมาก แสดงให้เห็นว่าในชนบทนั้น ยังขาดแคลนน้ำ อุปโภคและบริโภค และการเกษตรอีกเป็นจำนวนมาก เหตุการณ์เหล่านี้ทำให้ตระหนักว่า น้ำนั้นคือความต้องการขั้นพื้นฐานที่สำคัญ ที่รัฐยังไม่สามารถจัดหาให้พอเพียงต่อความต้องการของประชาชนได้ ผิดกับระบบสาธารณูปโภคอย่างอื่น เช่น ถนน ไฟฟ้า สามารถทำได้รวดเร็วกว่าในทางเทคนิคแล้ว การพัฒนาแหล่งน้ำทำได้ช้ากว่า เพราะมีรายละเอียดต้องพิจารณาประกอบมากมาย และต้องใช้ความรู้ด้านเทคนิค ประสบการณ์ ที่ยุ่งยากกว่า การพัฒนาแหล่งน้ำสามารถแบ่งได้เป็น การพัฒนาแหล่งน้ำขนาดใหญ่ การพัฒนาแหล่งน้ำขนาดกลาง การพัฒนาแหล่งน้ำขนาดเล็ก เพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชน โดยเฉพาะภาคเกษตรกรรม และเพื่อช่วยเหลือเกษตรกรให้หลุดพ้นจากการพึ่งพา ทำให้คิดถึงทฤษฎี The Dysfunctions of Bureaucracy ของ Robert K. Morton ที่กล่าวว่า องค์กรยึดกฎระเบียบมากเกินไป จนทำให้ไม่สามารถทำงานได้ตามวัตถุประสงค์ (Displacement of Goals) กฎระเบียบและวิธีปฏิบัติ นั้น เป็นเครื่องมือที่จะสนับสนุนให้องค์กรปฏิบัติได้บรรลุเป้าหมายของ / องค์กร ดังนั้น ต้องคิดถึงวัตถุประสงค์และเป้าหมายเป็นหลัก ด้วยเหตุผลต่าง ๆ ทำให้เกิดความคิดว่า เส้นแบ่งระหว่างโครงการขนาดเล็ก โครงการขนาดกลาง และโครงการขนาดใหญ่ นั้น ควรจะเป็นสีเทา เพื่อให้สามารถช่วยเหลือเกษตรกรในเรื่องน้ำเพื่อการเกษตรได้อย่างรวดเร็ว

นอกจากนั้นคนในองค์กรมีความสำคัญไม่น้อยกว่าโครงสร้างขององค์กร อย่าลืมนำงานที่สำเร็จได้ขึ้นอยู่กับคนในองค์กร ไม่ใช่โครงสร้างขององค์กรเพียงอย่างเดียวเท่านั้น ดังนั้นควรคำนึงถึงความต้องการขั้นพื้นฐาน (The Basic Needs) 5 ขั้นของ Abraham H. Maslow ด้วย

โครงการพัฒนากลุ่มน้ำก้ำอ้นเนื่องมาจากพระราชดำรินั้น อยู่ในเขตจังหวัดสกลนคร และจังหวัดนครพนม เกิดขึ้นเนื่องจากราษฎรทูลเกล้าฯถวายขอให้พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงแก้ไขปัญหาการขาดแคลนน้ำในกลุ่มน้ำก้ำ เมื่อเดือนพฤศจิกายน 2535 และพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้พระราชทานแนวทางในการพัฒนาไว้ให้กรมชลประทานดำเนินการต่อไป และแนวทางหนึ่งที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวให้แนวทางไว้คือ ทำใหญ่ไม่ได้ก็ให้ทำเล็ก ๆ ไปก่อน แนวทางพระราชดำริ ตลอดจนพระราชดำรัส **“เศรษฐกิจพอเพียง”** **“ขาดทุนคือกำไร”** คือปรัชญาที่ผู้เกี่ยวข้องจะต้องพยายามคิดหากลยุทธ์ในการปฏิบัติงานให้สำเร็จ โดยทั่วไปการคิดผลตอบแทนของโครงการจะยึดแนวทางตามหลักเศรษฐศาสตร์เป็นเกณฑ์ โดยดูเรื่องผลตอบแทนต่อค่าลงทุนไม่ได้รวมผลตอบแทนทางสังคมเข้าไปด้วย เช่น เมื่อราษฎรมีรายได้เพิ่มขึ้น ทำให้เศรษฐกิจในครอบครัวดีขึ้น ชาวชนบทสามารถดูแลครอบครัวได้ระดับหนึ่ง ทำให้รัฐสามารถลดภาระเงินงบประมาณด้านการศึกษา การสาธารณสุข การปราบปรามอาชญากรรมต่าง ๆ ฯลฯ นอกเหนือจากนั้นการอยู่ร่วมกันของครอบครัวพร้อมหน้าพร้อมตา ทำให้ครอบครัวมีความสุข ปัญหาต่าง ๆ ทางสังคมก็จะลดตามมา สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ไม่สามารถคิดคำนวณออกมาเป็นตัวเลขได้ เนื่องจากผู้บริหารของกรมชลประทานขณะนั้นมีวิสัยทัศน์ดังที่ Henry Towne ได้กล่าวไว้คือ **“Engineer as Economist”** การบริหารงานที่ดีให้ได้ผลลัพธ์ที่ดีที่สุดนั้น (Best Result) จำเป็นต้องอาศัยคนที่มีประสบการณ์และความรู้ทางด้านเทคนิค (Shop Management) และด้านธุรกิจ (Shop Accountant) ได้ใช้ความรู้เทคนิคกับประสบการณ์แก้ไขปัญหาต่าง ๆ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายขององค์กรคือ สามารถจัดหาแหล่งน้ำให้กับประชากรในชนบท โดยเฉพาะจังหวัดสกลนคร และจังหวัดนครพนม ซึ่งด้อยโอกาสกว่าประชากรภาคอื่น ๆ และรายได้ต่อหัวของประชากรอยู่ลำดับท้าย ๆ ของประเทศ ประสบความสำเร็จได้ระดับหนึ่งซึ่งเป็นที่น่าพอใจ

โครงการพัฒนากลุ่มน้ำก้ำอ้นเนื่องมาจากพระราชดำรินั้น มีงานหลักที่ต้องดำเนินการ 3 อย่าง คือ ประตุระบายน้ำรวม 7 แห่ง สร้างในลำน้ำก้ำ ลำน้ำบัง (ลำน้ำสาขาของลำน้ำก้ำ) ลำน้ำห้วยแคน (ลำน้ำสาขาของลำน้ำก้ำ) และประตุระบายน้ำแต่ละแห่ง มีสถานีสูบน้ำเพื่อ

การเกษตร มีพื้นที่ได้รับประโยชน์ชัดเจน ซึ่งเข้าลักษณะเป็นโครงการขนาดกลาง งบประมาณที่ดำเนินการเป็นงบประมาณผูกพันประมาณ 3 ปี วงเงินไม่สูง รัฐสามารถจัดสรรงบประมาณเพื่อพัฒนาโครงการอื่นในภูมิภาคต่าง ๆ ที่จำเป็นได้ ในขณะเดียวกัน สำหรับประจวบฯน้ำจะดำเนินการเสร็จในปี 2552 งานส่วนที่สอง ระบบส่งน้ำมีแผนงานดำเนินการในปี 2552-2556 พื้นที่ได้รับประโยชน์ทั้งสิ้น 165,000 ไร่ ส่วนที่สาม งานแก้มลิง (พัฒนาหนองบึงต่าง ๆ) มีทั้งสิ้น 15 แห่ง ดำเนินการเสร็จแล้ว 13 แห่ง เมื่อดำเนินการเสร็จแล้ว คาดว่าประชาชนจะหลุดพ้นจากการพึ่งพา (ถ้าดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญา “เศรษฐกิจพอเพียง”) ปัญหาต่าง ๆ ทางสังคมจะลดตามมา ประชาชนสามารถสนับสนุนตัวเองให้อยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขตามควร สิ่งตามมาก็คือ รัฐสามารถลดภาระเงินสนับสนุนทางการศึกษา การสาธารณสุข (Health Care) การปราบปรามอาชญากรรมต่าง ๆ จะลดลงตามมา สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ไม่สามารถประเมินออกมาเป็นตัวเลขได้ว่าจะเป็นเท่าใด

การพัฒนาอย่างหลงประเด็นสำคัญ ตามทฤษฎีที่ว่า Dyfunctions ของ Robert k. Morton ของ End เป็น Mean เอา Mean เป็น End เป้าหมายคือต้องการจัดหาแหล่งน้ำให้เกษตรกร

- ถึงแม้ว่าค่า GDP (Gross Domestic Production) ของประเทศจะสูง แต่อย่าลืมว่าไม่ได้เป็นค่าเฉลี่ยที่รายได้เฉลี่ยต่อหัว (Income Percapita) รายได้ของประเทศส่วนใหญ่อยู่ในกลุ่มทุนอุตสาหกรรมใหญ่เพียงไม่กี่กลุ่ม ประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศอยู่ในภาคเกษตรกรรม

- Davandi “Sustainable Development” การพัฒนาแบบยั่งยืน การคำนึงถึงสิ่งแวดล้อม รายได้ต้องกระจายอย่างทั่วถึงทุกกลุ่ม ไม่ใช่กระจุกอยู่ที่กลุ่มทุนเท่านั้น ไม่เป็นการเอาทรัพยากรในอนาคตมาใช้ ลูกหลานในอนาคตไม่ควรจะรับผิดชอบในการกระทำของเรา การพัฒนาต้องไม่เป็นภาระของลูกหลานในอนาคตต้องรับผิดชอบ

“Engineer as Economist” ตามทฤษฎีของ Henry Towne ในการบริหารงานที่ดีให้ได้ผลลัพธ์ที่ดีที่สุดนั้น (Best Result) จำเป็นต้องอาศัยคนที่มีประสบการณ์ และความรู้ทางด้านเทคนิค (Shop Management) และด้านธุรการ (Shop Accountant)

